

NOVO NALAZIŠTE SVOJTE *SIBIRAEALAEVIGATA* SUBSP. *CROATICA* DEGENNA VELEBITU
(Prethodno saopćenje)

Mit deutscher Zusammenfassung

FRAN KUŠAN

(Zavod za farmaceutsku botaniku Farmaceutsko-blokemijskog fakulteta, Zagreb)

Primljeno 2. 2. 1971.

Do danas poznata i u literaturi zapisana nalazišta naše sibireje (*Sibiraea laevigata* subsp. *croatica* Degen)* leže unutar uskog pojasa koji se na primorskoj strani srednjeg Velebita prostire od Velinca na jugoistoku do Brizovca i Pejakuše na sjeverozapadu. Donja granica toga pojasa ne spušta se niže od 1000 m.

Unutar toga područja najviše je ima u predjelu Malog Brizovca i Velinca gdje je prema Horvatu (1938) nazočna u sloju grmlja »niskih i otvorenih šumica« koje na primorskom kršu predstavljaju degradacijske stadije međunčevih šuma. To je pojas šuma i šikara crnoga graba s jenskom šašikom (*Seslerio-Ostryetum* Horv. et H-ić), a sibireja je rasprostranjena na njegovoj gornjoj granici u subasocijaciji sa *Sorbus aria*, na koji se u smjeru prema Budakovu brdu i Bačić kosi nadovezuje primorska bukova šuma.

* O sistematskom položaju ove svojte ne raspravljamo u ovom prilogu. Upozoravamo tek da se prema P. W. Ballu (Flora Europaea Vol 2, 1968) *S. croatica* ne može izdvojiti kao zasebna svojta.

»The European plant has been described as var. *croatica* (Degen) G. Beck, but when the range of variation of the Asiatic populations is considered, it is not possible to separate the European ones« (Ball, l. c. p. 6).

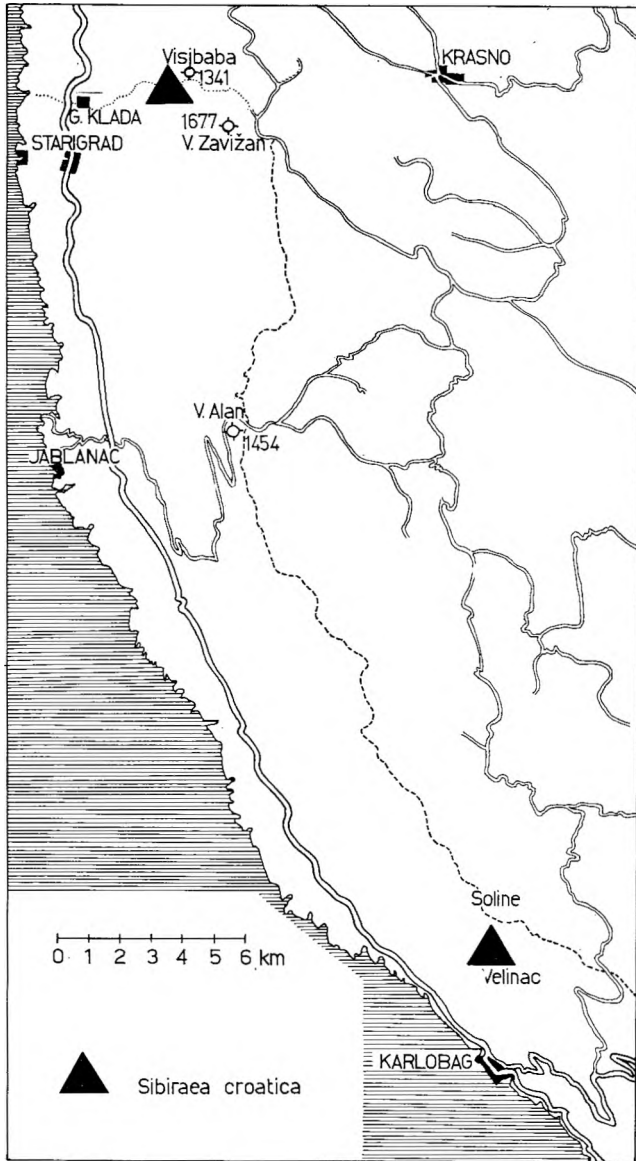
Novo nalazište sibireje

Zahvaljujući Dragi Vukušiću, meteorologu u Meteorološkoj stanici pod Vučjakom u sklopu Zavižana (sa stanom u G. Kladi), koji se zanimao za nepoznati grm u blizini svog ljetnog stana, ustanovio sam ljeti godine 1970. novo nalazište sibireje u sjevernom Velebitu (sl. 1).

U usporedbi sa dosad poznatim nalazištima te biljke na Velebitu novo je nalazište sibireje smješteno mnogo dalje na sjeverozapadu, u široj oblasti Zavižana (sl. 1). Tereni sa sibirejom zapremaju tu vrlo veliki prostor koji započinje (prilazeći mu od užeg skupa Zavižana preko Živih vodica) kamenim i ogoljenim predjelima (vršne stijene) Visibabe (1341 m), zahvaća zapadnu i istočnu stranu bila (nije još ustanovljeno dokle seže prema sjeveru) i spušta se prema Babrovači (900 m), na visinu od nešto preko 1000 m. Južnije, u smjeru Budima, navodno je nema.

Na ovom prostranom, vrlo neprohodnom, docima, vrtačama i uvalama rastrganom terenu raste sibireja u vrlo velikom broju primjeraka, (sl. 2), koji dosižu na nekim mjestima (u gušćem sklopu crnih borova i bukava) i visinu od preko dva metra. U uvalama i u sjeni, na strmim stranama i s više vlage u tlu donji joj dijelovi stabljike prileže uz podlogu, u koju se i naknadno zakorjenjuje. Na takvim je mjestima i najviše njenog podmlatka. Rastom niže, ali zato gušće, čvršće i uspravne grmove čine primjerci otvorenih i prisojnih terena i nižih predjela, kao i primjerci na golim stijenama. Tu onda sibireja najviše zaostaje u dužinskom rastu i ima vrlo nepravilan oblik (slično kržljivom rastu crnih borova na stijenama). Javlja se u dva oblika od kojih jedan cvate i fruktificira vrlo obilno. Sjemenke dozrijevaju koncem rujna. Raste na raznim ekspozicijama, u sastavu prorijedenih šuma crnog bora, najčešće sa klečicom ili sominom, na golim stijenama, ali ipak najbrojnije po prisojnim stranama u šikarama crnoga graba i jasena, povezano sa submediteranskim rašćem. U najvišem dijelu ovog nalazišta obrašćuje u gušćem sklopu i sjenovite, strme i vlažne uvale osojnih strana. Tu zalazi i u primorsku bukovu šumu. Na otvorenim površinama prislanja se u izoliranim primjercima tijesno uz crni bor ili sominu, s kojom čini vrlo dekorativnu cjelinu. Na više mjesta, naročito na glavici Visibabe, raste sibireja i posve izolirano u pukotinama kompaktnih stijena.

Na tim višim terenima ima osim somine (*Juniperus sabina* L.) još i klečice (*J. nana* Willd.) i to najviše u tipskom obliku, ali i u prijelaznoj svojti kao *J. intermedia* Schur. Prema nižim predjelima, prema Babrovači sve više prevladava smrika (*J. oxycedrus* L.), a s njom i elementi kserotermofilne šikare submediteranskog karaktera. Bez obzira na prevlast crnog bora ili crnog graba, ti elementi sudjeluju na čitavom prostoru rasprostranjenosti sibireje u izgradnji osnovnog dijela vegetacije. Zalaze, štoviše, i u niže smještene bukove šume. Postoji samo visinska razlika u broju tih termofilnih biljaka, koje i drugdje u nas (ne samo u primorskim predjelima!) predstavljaju vrlo karakterističnu skupinu naših autohtonih i najstarijih biljaka kserotermofilnog karaktera, mediteranskog, odnosno stepskog podrijetla.

Sl. 1. Nalazišta svojte *Sibiraea croatica* na Velebitu (novo je ono poviše Klade)

Abb. 1. Fundorte der Sippe *Sibiraea croatica* auf dem Velebit (als neu gilt jener oberhalb des Ortes Klada)

Sl. 2. *Sibiraea croatica* Degen u šumi crnog bora iznad Babrovače.

Abb. 2. *Sibiraea croatica* Degen im Schwarzföhrenwalde oberhalb Babrovača.

Uz već spomenute crnogorične grmove, uz crni bor (koji tu prema Aniću (1957) izgrađuje submediteransku borovu šumu) i bukvu, u ovom su području najčešće slijedeće biljke:

Drveće:

Ostrya carpinifolia
Prunus mahaleb
Acer monspessulanum

Fraxinus ornus
Sorbus aria
Quercus pubescens

Grmovi:

Amelanchier ovalis
Rhamnus rupestris
Cotoneaster sp.
Coronilla emeroides
Daphne alpina
Lonicera spec. div.

Cotinus coggygria
Rhamnus intermedia
Colutea arborescens
Pistacia terebinthus
Ribes alpinum
Rosa spec. div.

Nisko rašće:

Ruta divaricata
Globularia cordifolia
Satureia subspicata
Teucrium chamaedrys
Bupthalmum salicifolium
Scabiosa graminifolia
Inula hirta
Asparagus acutifolius
Thymus spec. div.
Galium lucidum
Asphodelus albus
Aristolochia croatica (?)
Lithospermum purpureocoeruleum
Sesleria autumnalis

Genista sericea
Satureia montana
Hypericum perforatum
Teucrium montanum
Cephalaria leucantha
Inula ensifolia
Cephalanthera rubra
Euphorbia spec. div.
Rubus spec. div.
Geranium sanguineum
Anthericum ramosum
Bromus erectus
Sesleria tenuifolia
Carex humilis itd.

Z a k l j u č a k

Slično kao i na daleko južnije smještenim nalazištima, sudjeluje sibireja i u širem području Zavižana u izgradnji raznih oblika termofilne vegetacije na prijelazu iz submediteranskog u montani pojas. Ona je naročito vezana na površine sa degradiranim šumama crnog bora, koji je tu zaostao na podlozi sa kserotermofilnim rašćem submediteranskog porijekla. Zato i osnovni oblik vegetacije na površinama sa sibirejom čini karakteristična skupina naših najstarijih biljaka kserotermofilnog karaktera. Već prema razvojnim stadijima te iskonske vegetacije i naša se sibireja uspjela održati na najrazličitijim vrstama podloge, od gole stijene do dubljih smeđih tala primorskog tipa. Nazočnost sibireje daje i toj vegetaciji reliktno obilježje. No u obrašćivanju terena s nerazvijenim ili degradiranim oblicima tla, i sibireja, slično kao i crni bor i još mnoge druge gore spomenute biljke, pokazuje vrlo veliku vitalnost i dinamiku. Zato se i može koristiti kao vrlo važan pionir u obrašćivanju terena s degradiranom vegetacijom. Prednost pred drugim biljkama ima sibireja i u obilnoj fruktifikaciji kao i u visokom postotku klijavosti svog sitnog sjemenja.

Literatura — Schrifttum

- Anić, M., 1957: Crni bor u sjevernom Velebitu. Glasnik za šum. pok. Zagreb, 13.
Degen, A., 1937: Flora Velebitica, II, Budapest.
Flora Europaea Vol. 2, Cambridge 1968.
Horvat, I., 1931: Vegetacijske studije o hrvatskim planinama, II. Zadruga na planinskim stijinama i točilima. — Rad Jug. Akad., 241, Zagreb.
Kušan, F., 1963: Über die Lebensverhältnisse der endemischen Art *Degenia velebitica* (Deg.) Hay. auf dem Velebit in Kroatien. Informations, Zagreb 2, 21—26.

ZUSAMMENFASSUNG

NEUER FUNDORT DER PFLANZENSIPPE *SIBIRAEA LAEVIGATA* SUBSP.
CROATICA DEGEN IM VELEBIT-GEBIRGE (W — CROATIEN)

(Vorläufige Mitteilung)

Fran Kušan

(Institut für pharmazeutische Botanik der Pharmazeutisch—biochemischen
Fakultät in Zagreb)

Die klassischen und bis heute (seit dem Jahre 1905) in der Litteratur vermerkten Fundorte der endemischen Pflanze *Sibiraea laevigata* subsp. *croatica* Gegen im Velebit—Gebirge (W—Kroatien) befinden sich in einem verhältnismässig kleinen Raum in der Umgebung von Velinac, M. Brizovac und Pejakuša auf der küstenländischen Seite des mittleren Velebit—Gebirges (oberhalb des Ortes Karlobag). Dort wächst diese Pflanze innerhalb der mediterran — montanen Zone der Hopfenbuche (*Ostrya — Carpinion*).

Im Jahre 1970 stellte der Autor einen neuen, oberflächlich grösseren und an Exemplaren reicheren Fundort dieser Sippe im nördlichen Velebit—Gebirge fest, und zwar im weiteren Gebiet von Zavižan (oberhalb des Ortes G. Klada). Auch hier gehört dieser Strauch der mediterran — montanen Vegetation zu und kommt zwischen dem Gestrüpp der Hopfenbuche, den Schwarzkieferwäldern und teilweise auch im küstenländischen Buchenwald vor, vorwiegend in der Höhe zwischen 900 und 1500 m ü. d. M. An solchen Stellen wächst diese Pflanze hauptsächlich auf seuchtem, kargem und skelettreichem Boden, sowie auf kahlen Felsen. Obwohl relikten Charakters gehört *Sibiraea croatica* mit mehreren anderen xerothermophilen und heliophilen Arten, einer sehr charakteristischen und in der Bewachsung des kroatischen Karstes sehr dynamischen Gruppe autochthoner Pflanzen terziärer Herkunft zu.

Prof. dr Fran Kušan
Zavod za farmaceutsku botaniku
Srotova 39
41000 Zagreb (Jugoslavija)